

POZNAJEMO LI SVOJ JEZIK?

ŠTO ZNAČE RIJEČI SUPRUG I SUPRUGA?

Izvorno značenje riječi *suprug* i *supruga* za današnju jezičnu svijest nije jasno. O tome sam se uvjerio u razgovoru sa svojim znancima. Oni su smatrali da su te riječi nastale od *su-drug*, *su-druga*. Očito je da je to pučka etimologija jer se smjenjivanje suglasnika *d/p* ne može objasniti glasovnim promjenama.

Zanimljivo je u tom smislu što A. Namečak piše u svojim uspomjenama na prof. Lj. Jonkea:

Lujo je već druge godine instruirao čak srednjoškolce. Zgodan je bio slučaj s materom jednog učenika kad je rekao da treba govoriti s njenim suprugom. Ta dama se malo zabezeknula što je Lujo upotrijebio riječ »supruga. Ispustila je dijete iz sobe i pitala Lujju, zar se može upotrijebiti riječ »suprug« i »supruga«. Je li to nepristojna riječ. Ona je mislila da je suprug onaj koji koji se pruža uz ženu, a supruga ona koja se pruža uz muža. Lujo joj je objasnio da su supružnici oni koji se upregnu u bračni jaram, zajedno žive i zajedno rade.

Kad sam svojim znancima rekao da *suprug* znači 'spregnut kao vol u jaram', iznenadili su se i nasmijali, ali sam im morao objasniti kako se moglo dogoditi da od značenja *jaram* dobijemo značenje *suprug*.

To se moglo dogoditi jer je korijen riječi *suprug -prug* nastao prijevojem od praslavenskoga *preg-* koji je bio »termin za stavljanje volova u jaram« (Etimologijski rječnik P. Skoka). Od toga je korijena izvedeno više riječi koje znače spregu, savez, jaram, pa i riječi *suprug* i *supruga* u značenju *muž* i *žena*. One su nastale doslovnim prevođenjem (kalkiranjem) s latinskoga na staroslavenski jezik od lat. *coniux*, na isti način kao što je u naše vrijeme nastao gramatički naziv sprezanje (konjugacija) od lat. *conjugere*. U kasnijem jezičnom razvoju odgovarajući oblici ovih prevedenica su prešli u nacionalne jezike pojedinih slavenskih naroda, pa i u naš jezik.

U našem se jeziku riječ *suprug* duže vremena održala u svom izvornom značenju *jaram*, *sprega*. To nam potvrđuju podaci u

AR, kao i primjer tamo naveden: (*Kmeti orati hote vsaki svojim suprugom*. (Hrvatsko zagorje, 1580, Hrvatski urbari R. Lopašića, Zagreb 1894). No to je značenje bilo rijetko i pokrajinsko tako da je zatrto, što je ostavilo otvorenu mogućnost za preuzimanje riječi *suprug* u drugom značenju.

Do toga je došlo pod utjecajem ruskoga jezika gdje su se riječi *suprug* i *supruga* upotrebljavale u značenju vjenčani muž i žena. Kako naše narodne riječi muž i žena nisu izvorno nazivi srodstva, nego imaju druga značenja, muž u starijem jeziku znači *odrastao, zreo muškarac*, a žena je i danas prvenstveno *osoba ženskoga roda*, ovo preuzimanje je bilo moguće. Do njega je došlo osobito u službenom načinu izražavanja radi jasnoga razlikovanja značenja, jer riječi *suprug* i *supruga* imaju gotovo terminološki karakter.

U kasnijem jezičnom razvoju ta je upotreba proširena tako da se riječi *suprug* i *supruga* danas upotrebljavaju ne samo u jeziku uprave nego u javnom životu uopće, a i onda »ako govornik hoće da istakne uljudnost,« kako se to dobro kaže u Jezičnom savjetniku S. Pavešića i suautora.

Takvu upotrebu potvrđuju i mnogi primjeri iz djela naših suvremenih pisaca:

Za svoga prvog supruga, doktora Pavlinovića, advokata i ministra, udala se Ksenija Radajeva potpuno hladnokrvno, iz interesa (M. Krleža: Povratak Filipa Latinovicza).

Ona se sada zvala gospođa Gummhalter, supruga trgovca mješovite robe (S. Kolar: Kompromis).

U razgovornom jeziku i svakodnevnom načinu izražavanja muž i žena su i danas običnije riječi:

Kad se udam, bit ću vjerna mužu (N. Simić: Braća i kumiri).

Muž je dužan da sve kaže svojoj ženi (M. Matković: Heraklo).

Kad su moji znanci čuli ova objašnjenja, bili su zadovoljni.

Poznavanje jezika pridonosi njegovoj funkcionalnosti, a uz to ono može biti i veoma zanimljivo što nam dobro pokazuju riječi *suprug* i *supruga*. Franjo Tanocki